

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ

Покренут 1824. године

Уредници

Георгије Магарашевић (1824—1830), Јован Хаџић (1830—1831), Павле Стаматовић (1831—1832), Теодор Павловић (1832—1841), Јован Суботић (1842—1847), Сима Филиповић (1848), Јован Суботић (1850—1853), Јаков Угњатовић (1854—1856), Субота Младеновић (1856—1857), Јован Ђорђевић (1858—1859), Антоније Хаџић (1859—1869), Јован Бошковић (1870—1875), Антоније Хаџић (1876—1895), Милан Савић (1896—1911), Тихомир Остојић (1912—1914), Васа Стајић (1921), Каменко Суботић (1922—1923), Марко Малетин (1923—1929), Стеван Ђирић (1929), Светислав Баница (1929), Радивоје Врховац (1930), Тодор Манојловић (1931), Жарко Васиљевић (1932), Никола Милутиновић (1933—1935), Васа Стајић (1936), Никола Милутиновић (1936—1941), Живан Милисавц (1946—1957), Младен Лесковац (1958—1964), Бошко Петровић (1965—1969), Александар Тишма (1969—1973), Димитрије Вученов (1974—1979), Момчило Миланков (1979), Бошко Ђивков (1980—1991)

Уредничтво

СЛАВКО ГОРДИЋ

(главни и одговорни уредник)

ВОЈИСЛАВ КАРАНОВИЋ, МИЛИЦА МИЉИЋ-ДИМОВСКА,
СЕЛИМИР РАДУЛОВИЋ

Секретар Уредничтва
МИЛИЦА ВРТУНСКИ

Лектор

ГОЈКО ЈАНУШЕВИЋ

Коректор

ДУШКО ВРТУНСКИ

Технички уредник

ВЛАДИСЛАВ ВОЈНИЋ ХАЈДУК

Летопис Матице српске излази 12 пута годишње у месечним свескама од по десет штампарских табака: шест свезака чине једну књигу. Годишња претплата износи 30 нових динара, а за чланове Матице српске 15 нових динара. Претплата за иностранство износи 80 \$. Цена једној свесци у књижарској пролази је 3 нова динара. Претплата се може уплатити у свакој пошти на чековни рачун број 45700-678-0-2213, са назнаком „за Летопис“. Адреса: 21000 Нови Сад, ул. Матице српске бр. 1, телефон: 021/613-864 и 021/615-599, локал 112.

Издаје: Матица српска

Компјутерски слог: ГРАФИЧАР, Нови Сад
Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Нови Сад

Тираж: 1.000

РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ

Год. 171

Октобар 1995

Књ. 456, св. 4

САДРЖАЈ

Антоније Исаковић, Протокол	413
Сауца Јеленковић, Lunga razlienza: истарски сонети	427
Снежана Букал, Две приче	429
Тадеуш Ружевич, Бугарски мозаик из времена 1978	434
Ђорђе Нешић, Три сонета	439
Ромен Гари, Најстарија прича на свету	441
Живко Николић, Невидљиви зид	449
Сауца Радоњић, Трактат о пеширима	452
Александра Милић, Три писма	457
Алекса Билас, Радозналост	459
Кристијана Бордано, Принцезино дрво	463
Иван Комарица, Две песме	469

АКЦЕНТИ

Душан Иванић, Наука о књижевности: проблеми и правци истраживања	472
Драјан Недељковић, Јевреји за слободу Србије	478

ОГЛЕДИ

Зорица Бечановић, Андрогини дух Вишиније Вулф	485
Бошко Томашевић, Поезија и коренита одговорност	500
Бранко Баљ, Хајдегер и Марке	508

ВИБРАЦИЈЕ

Мириана Вукировић, Записи малог ловца на птице	520
Бранимир Човић, Јесењина „сложена једноставност“	527

С надом је изјурео сјрах.

*Никад њеово лице није било шако лепо,
Као сада уоквирено изразним светлом.
Како је лако волећи чишаво човечанство,
Када је то само она.*

КРИСТИНА БОРДАНО

ПРИНЦЕЗИНО ДРВО

Палата је имала бескрајно дуге ходнике. Ти бескрајно дуги ходници су били поплочани белим и плавим плочицама. Једне су имале беле шаре у облику цвећа, животиња или неких других цртежа на плавој позадини, док су друге имале плаве мустре у облику цвећа, животиња или других узора на белој позадини.

Палата је била место дугих степеништа која су се увијала и која су имала кривудаве рукохвате. Дугачке и благо увијене степенице поплочане плавим плочицама и кривудасти рукохвати су блештали од злата.

Принцеза је имала велике плаве очи. Рубови њене плаве хаљине су били живи таласи који су шушкали преко хладних плавих мора која су била на сваком спрату палате. Принцеза је лутала ходницима палате док је њена хаљина пратила као талас. Принцеза је била као брод који за собом оставља бразду у мору, али та се рана на мору одмах зацели.

Принцеза је свакодневно лутала мермерним ходницима у много наврата. И сваки пут би узбуркала хладна мора под палате живим таласима своје хаљине. И сваки пут би се повукла у дубину палате, у велику плаву дворану у којој је жуборила фонтана у чијој су се води огледали плави зидови одаје.

Принцеза је дуго и задубљено седела на ивици воде. У води се одсијавало њено лице обојено у плаве тонове. Њене велике очи су биле плаве.

Прошло је много времена од када су јој обећали да ће принц да је посети. А они су већ тако дуго били верени. Они су били предодређени једно за друго од првог дана рођења.

Он је раније често долазио да је посети. Принцеза би тада свирала ситар*, док би је принц, прекрстивши ноге на јастуку у њеној одаји, гледао са обожавањем. Принц би тада својим десним палцем направио крст на њеним уснама и рекао би јој да је лепа и љупка као антилопа.

Али у последње време, он би јој једва дошао у посету. Али раније, он би долазио тако често, и увек изненада, и принцеза би увек усплахилено потрчала да га сретне трчећи дугим кривудавим степеницама са златним рукохватима. Принц би тада посматрао њене очи и осмех јер је био сигуран да још увек проналази у њој онај исти жар, као пламен који вечно гори и који не може да се угаси.

Палата у којој је живела принцеза је била плава, јер плава је боја жудње, жеље оних који чекају, и чији су животи проведени у чекању.

*

Принц, међутим, никада није заборавио да јој пошаље поклоне. Нове струне за ситар, блиставе металне струне танке као власи њене косе, струне које су у себи садржале све звуке света, и којима су били потребни само вешти прсти да би оживеле. Понекад су произведени звуци оштри и непријатни као врхови планина обавијени вечним снегом, као недокучиво стење које се зарило у небеса. А понекад, они су били меки и сладуњави звуци као одећа која покрива бела тела у вишебојни загрљај.

Он јој је такође слао egzотичне животиње за менаџерију у плавој палати: змије са три ока од којих је једно било на средини чела, док им је кожа била боје смарагда или зелена као на боцама; огромне крокодиле прекривене пеном који су изгледали као да су рођени из таласа; и газеле тужног погледа са боковима на којима су, после принцезиних милевања кроз решетке кавеза, остајале благе пруге.

Прашина се таложила на струнама ситара. Постајала је све слојевитија и слојевитија. Очи газеле су постајале све тужније и тужније, неизлечиво несрећне јер принцеза није долазила да их погледа или дотакне. Без обзира на све, принцеза је била насмејана. О, како је то порасло њено дрво! Њене речи су му постајале битније за раст од саме воде. Њене речи су га пратиле док је расло; љуљале су га и мазиле док је још било беба, испуњавале су му детињство причама о давно одбеглим временима о којима је и принцеза веровала да су заборављена, а у младенаштву причама о

* Врста индијске гитаре с дугим врагом.

сметеним надама и страховима, и које су му давале живот сада, када је зрело.

Дрво је порасло снажно и крупно. Дотицало је небо као висок и витак младић. Принцези је својим гранама пружало уточиште као да се налазила у крилу загрљена рукама. Његово блиставо лишће, сјајно од њених миловања, овлаш је дотицало њено лице, и шапугало јој је тихе речи кроз уста ветра.

Принцеза је захвално погнула главу и, док је слушала, образи су јој се љупко заруменили.

*

Док је дрво било још младо, њен обећани је долазио да је посети. Натмурио би се када не би чуо звуке њених плавих папуча како клепећу по степеницама док она трчи да му се преда. Када би је досегао, стидљиво би се и збуњено насмешио. Одједном би му причала о дрвету, говорила о његовом брзом расту и како је била задовољна његовим поклоном. У њеним очима била је иста она дрхтавост као и раније, али ту се појавило још нешто, нешто нејасно. Иако је то запазио, принц није могао да схвати шта је то што се променило. После неког времена, дошао је да је посети још једном. Приметио је да га очекује са мање нестрпљења него што је то раније био случај. Његова посета јој није донела радост коју је очекивао. Требало је да је замоли да му свира ситар, што му је она и учинила. Када је одевирала погрешну ноту усред његове омиљене песме, успела је да то вешто прикрије. Њен вереник је то приметио, али није ништа рекао.

Касније је поново дошао да је види. Требало је да оде у рат, али то није желео да учини пре него што сазна шта се то променило у понашању његове веренице.

Говорио јој је о њиховом предстојећем венчању док се она скромно смешила. У очима је сањала мисао о томе да ће да постане његова жена. Али, то је била једина прилика. Био је приморан да јој прича, да у њој пробуди поглед који блиста од страсти.

Обузела га је чудна забринутост. Без обзира на то колико је питао, у њеним мирним одговорима, проналазио је нове разлоге за забринутост. Бежећи од његове снаге, крила се иза своје тајне. Била је одегнута, њен дух је био негде у даљини, у таквој удаљености да принц то није могао ни да претпостави.

Одбио је да се преда. Да ублажи све сумње, дао је да се све слуге тајно испитају. Њихове речи су му изгледале као лажи. Зато је одлучио да сам пронађе истину.

Војска га је чекала на граници. Њене сребром извезене заставе, на којима је био његов грб, храбро су се вијориле на планинском поветарцу. Трубе су чекале само на наређење њиховог капетана пре него што ће одјекнути у долини. Кашњење би могло да буде смртоносно за оне који су навикли на победу; али принц је данима лутао око палате, под плаштом ноћи се шуњао њеним ходницима и сваког тренутка је шпијунирао по стазама које су биле знане само њему.

Као што висока бледа трава крије тачкастог леопарда, тако је растиње у врту крило његову присутност. И не видећи своју обећану, чуо је шепат речи које му она никада није изговорила. Као ловац који се креће по непознатом терену, принц је начуљео уши, дрхтао је целим телом. Она је говорила (коме, то није могао да разазна) и свака њена реч га је чинила љубоморним, што га је разјаривало и дубоко уједало за принчевско срце.

Дакле, обманула га је, слагала га је, поткупила је слуге да ћуте, налазила се са неким ко је могао да измами речи које принц никада није чуо од ње. Као лав који је подмукло нападнут и рањен, осетио је урлик бола и немоћи који се усађују и бујају у његовом срцу. Оно што је остало од његове снаге, врискало је од жеље за осветом. Пао му је мрак на очи. Оштрицом свог закривљеног мача, сребрнијег од озарија месеца, просецао је себи пут кроз растине, комадајући цвеће и гране које су му стајале на путу.

Она, само што је отишла. Звук њене песме се губио у високој трави, али је ваздух још увек задржао благи мирис њеног присуства. Остало је само величанствено и непомично дрво у тмини пред принцем.

Схватио је да ни један његов поклон не може да се пореди са присуством стабла. Све драгоцене ствари које је поклонио својој вереници биле су само бледа сенка онога што је највише желела.

Принц је желео да принцеза живи чекајући њега.

Сигуран у њена осећања, долазио јој је због задовољства да види како сва дрхта, због љубавне светлости која гори у њеним очима.

Обећао је да ће се њоме ожени, али је у дубини душе знао да се никада неће венчати, само да би био сигуран да ће она вечно изгарати од чежње за њим. Да је ожени, навика и рутина би биле погубне за дрхтаје што су је разједали и који су је чинили тако лепом.

Када жена у нашим очима више није лепа, рече принц себи, тада више нема смисла да је волимо.

*

Један од поклона који је принц послао принцези било је дрво. Било је то мало дрво у глазираној саксији од црепа; донео га је слуга на свиленом јастучету.

Принцеза је дрхтаво узела поклон и загедала се у причев грб који је био отиснут у црвеној глеђи са једне стране саксије.

Желела је да дрво посади у врту испод свог прозора. Очистили су саксију од земље која ју је испуњавала и ставили је на прозор, тако да је могла да је види са свог кревета.

Принцеза је сваки дан силазила у врт да види како њено дрво напредује. Својеручно је заливала младо корење; мазила је својим прстима његово мало зелено лишће, нежно као деџа кожа, док су јој речи, а да тога није ни била свесна, излазиле из уста. Речи које су биле закључане у њој док је бескрајно лутала палатом у којој је у самоћи очекивала долазак свог вереника. Речи које никоме није шапугала, чак ни принцу, јер када је он био уз њу, његово присуство би у њој угасило све мисли и све речи; једино што би остало живо у њој, била је њена радост, једина радост коју је принцеза желела да окуси.

Она у први мах није ни схватила како је бајно то да се говори дрвету. А када је то схватила, више није могла ни да замисли ни један дан а да не седи уз њега.

Његово лишће се преплитало са доласком сумрака и замирућим светлом, док се његов облик губио са доласком ноћи.

Дрво је претећи гледало на принца који је стезао свој благо закривљени мач и изгледао тако сићушан поред његовог стабла. А принц, иако је само назирао обресе дрвета, почео је да се тресе пред њим. У срцу је знао да је свака граница дрвета, сваки његов лист, његова кора, свака влат у стаблу — да је све то било гајено принцезином љубављу, било прогутано као нектар, да је било попијено као месечина са водом. У своме ужасу, ставио је мач у корице и отишао из врта као из неког уклетог места.

*

Те ноћи је принц наредио да се дрво посече и да му се ишчупају корени. Група дрвосеча је радила до зоре. Стабло

и гране дрвета су биле бачене на ломачу на којој су горели док се све није претворило у пепео.

Принцеза је целу ноћ сањала ужасне снове; али су јој трепавице остале чврсто затворене, што ју је спречило да се пробуди и да их све разјури.

Ујутру је, предосећајући несрећу, отрчала до дрвета. Клекнула је поред разбацане земље, зарила своје прсте у њу док је није заболело под ноктима. Затим је појурила назад, према ходницима палате, узбуркавајући хладна мора поплочаних ходника живим таласима своје хаљине. Посрћући од слабости много пута је морала да се заустави и наслони се на стубове или на зид. Када је стигла у своју собу, раширила је руке: широки рукави њене хаљине личили су на крила великог плавог орла који полеће.

Принцеза је била јакo бледа. Лежећи на кревету, одмрала је руке на грудима као што паун развија свој реп. Њене збуњене очи су се затвориле и она се предала вечном сну који је био нежнији од латица руже.

Принц је дошао да је види. Палата је била окружена белим* барјацима.

Сео је на ивицу њеног кревета и дуго пиљио у њу. Палцем десне руке направио је крст на њеним уснама и рекао јој је да је лепа као антилопа.

Није га више чула.

Одлазећи, принц је одјахао у рагове.

Превео с италијанског
Мирослав Н. Јовановић

* Бела боја је боја жалости у Индији.